

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
SOCIALINĖS POLITIKOS GRUPĖ**

PAŽYMA

**DĖL ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 5, 14, 21, 29, 30, 34 IR 36 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 45¹ STRAIPSNIŲ ĮSTATYMO PROJEKTO
(TAP-20-663(2); TAIS NR. 20-7717)**

2020-05-26 Nr. NV-1439

Vilnius

Projekto rengėjas - Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (toliau – Ministerija).

Projekto tikslas. Sudaryti teisinės prielaidas įtraukčiai švietime, atsisakant Švietimo įstatyme diskriminuojančių nuostatų specialiųjų ugdymosi poreikių (toliau – SUP) turinčių mokinių atžvilgiu, kuriomis leidžiama mokykloms, dėl objektyvių priežasčių negalinčioms šiems mokiniams užtikrinti švietimo pagalbos, siūlyti kitą mokyklą, kartu plėtojant pagalbos pamokoje / ugdymosi veiklose priemones ir kt.

Dabartinė situacija. Šiuo metu Švietimo įstatyme:

- numatyta, kad mokyklos dėl objektyvių priežasčių negalinčios užtikrinti mokiniui psichologinės, specialiosios pedagoginės ir kitos reikalingos pagalbos gali siūlyti mokiniui mokytis kitoje mokykloje;
- nėra įtvirtinta galimybė ugdymo procesą vienu metu vykdyti ne vienam mokytojui ir (ar) dalyvaujant pagalbos mokiniui specialistams;
- numatyta, kad kurčiamam ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklose, skirtose mokiniams, turintiems SUP, sudaromos ir užtikrinamos sąlygos mokytis gimtosios (gestų) kalbos;
- įtvirtinti 4 švietimo sistemos principai (lygių galimybių, kontekstualumo, veiksmingumo ir tęstinumo) ir neapibrėžtas įtraukties švietime principas ir jos turinys;
- įvardinta, kad specialiąją pedagoginę pagalbą teikia specialieji pedagogai, logopedai, tiflopedagogai, surdopedagogai ir kiti specialistai, kurių išsilavinimas ir kvalifikacija atitinka švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatytus reikalavimus; taip pat įvardinta, kad specialioji pagalba mokiniui teikiama mokykloje ir, kad jam teikiamos žodinės kalbos vertimo į gestų kalbą, teksto skaitymo ir konspektavimo bei kitos paslaugos;
- nėra nustatyti, kad į mokyklą ir atgal privalo būti vežami vaikai, kuriems paskirtas privalomas ikimokyklinis ugdymas (dabar į mokyklą ir atgal privalo būti vežami kaimuose, miesteliuose toliau kaip 3 km nuo mokyklos gyvenantys mokiniai, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas);
- nėra apibrėžta koks dokumentas patvirtina mokinio statusą, nenumatyta jo išdavimo tvarka.

Švietimo įstatymo nuostatos, kuriomis leidžiama mokykloms, dėl objektyvių priežasčių negalinčioms mokiniams užtikrinti švietimo pagalbos, siūlyti kitą mokyklą, nesuderinamos su 2010 m. Lietuvos ratifikuotos Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija) nuostatomis. 2016 m. Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių komiteto pateiktose rekomendacijose Lietuvai teigiama, kad vaikams su negalia vis dar per dažnai parenkamas mokymas specialiojo lavinimo sistemoje ar mokymas namie ir pan. Tai pažymėta ir Valstybės kontrolės 2017 m. atliktoje valstybinio audito ataskaitoje „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“.

Šiuo metu neužtikrinamos tinkamos sąlygos kiekvienam kitakalbiui, negalia ar SUP turinčiam vaikui ugdytis kartu su kitais vaikais bendrojo ugdymo įstaigoje. Šie vaikai ugdomi specialiosiose mokyklose, kiti - bendrosios paskirties, tačiau jos ne visos pritaikytos jų poreikiams, neteikiama jiems reikalinga pagalba ir paslaugos. Pagrindinės to priežastys: mokyklos vadovų ir visos mokyklos bendruomenės nuostatos, nepakankamas mokytojų, auklėtojų pasirengimas dirbti su SUP

mokiniais; švietimo pagalbos specialistų trūkumas; mokyklų fizinės aplinkos nepakankamai pritaikytos įvairių negalių ir SUP turintiems mokiniams; bendrosios paskirties mokyklos finansiškai neskatinamos ugdyti SUP turinčius mokinius.

2019–2020 m. duomenimis SUP turi 37 600 mokinių, iš jų: daugiau kaip 3 710 mokosi 44 specialiosiose mokyklose, apie 1 290 vaikų mokosi specialiosios paskirties ikimokyklinio ugdymo įstaigose, 32 600 mokosi bendrosios paskirties ugdymo įstaigose, 781 mokiniui ugdymas teikiamas namuose. Didžioji dalis SUP turinčių mokinių, mokosi bendrosios paskirties mokyklose ir tai sudaro apie 92 proc. nuo visų turinčių SUP, iš kurių daugiausiai (apie 6 000) turi intelekto sutrikimą, apie 2 500 turi kompleksinių negalių, dar apie 2 000 – judesio ir padėties sutrikimų, 1 500 vaikų, kuriems yra nustatytas raidos sutrikimas ar kt., dėl kurių vaikai turi SUP. 2019 m. jokio pagalbos mokiniui specialisto neturėjo 9 proc., psichologo – 53 proc. bendrojo ugdymo mokyklų; specialiojo pedagogo neturėjo 50 proc. ikimokyklinio ugdymo įstaigų; specialiojo pedagogo ir logopedo neturėjo 28 proc. šalies mokyklų.

Švietimo pagalba yra savarankiškoji savivaldybių funkcija.

Projekto esmė. Siūloma:

- Švietimo įstatyme atsisakyti diskriminuojančių nuostatų sudarančių galimybę švietimo įstaigoms nepriimti mokinių turinčių SUP ir pripažinti netekusia galios keičiamo įstatymo 29 str. 10 d., 34 str. 1 d.;
- apibrėžti įtraukties principą;
- įstatymo lygmeniu nustatyti, kad kai ugdymo veiklose dalyvauja mokiniai, turintys didelių ar labai didelių SUP, ugdymo procesą gali vykdyti daugiau kaip vienas mokytojas, kartu su mokytoju pagalbą mokiniui teikti švietimo pagalbos specialistai;
- įstatymo lygmeniu nustatyti išsilavinimo reikalavimus specialistams, teikiantiems specialiąją pedagoginę pagalbą (šie specialistai turės būti įgiję aukštąjį universitetinį ar jam lygiavertį išsilavinimą pagal specialiosios pedagogikos studijų programą) ir reglamentuoti gestų kalbos vertėjus, mokinio padėjėjus ir kitus specialistus, kaip specialistus, kurie užtikrins mokinio savarankišką dalyvavimą ugdymo procese;
- įtvirtinti neprigirdinčiųjų asmenų teisę visose ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklose mokytis gimtosios gestų kalbos;
- įtvirtinti, kad ugdymo prieinamumu mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, savivaldybių mokyklose rūpinasi ne tik savivaldybių institucijos, bet ir kitų mokyklų savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas), savininkas;
- nustatyti, kad į mokyklą ir atgal privalo būti vežami vaikai, kuriems paskirtas privalomas ikimokyklinis ugdymas;
- apibrėžti nuostatas susijusias su mokinio pažymėjimu.

Kadangi įstatymo pakeitimams įgyvendinti reikalingas ne mažesnis nei 4 m. laikotarpis ir papildomas finansavimas, siūloma, kad įstatymo projekto nuostatos, išskyrus nuostatas dėl įtraukaus švietimo principo įtvirtinimo ir mokinio pažymėjimo, kurios įsigaliojūtų 2021 m. gegužės 1 d., įsigaliojūtų 2025 m. gegužės 1 d.

Papildomas lėšų poreikis 2021–2024 m.: 115 115 tūkst. Eur bazinėms švietimo pagalbos paslaugoms (2021–2024 m. po 28 779 tūkst. Eur – papildomų švietimo pagalbos etatų įsteigimui, geresnės neformaliojo švietimo prieinamumo ir kokybės užtikrinimui ir kt.); 58 150 tūkst. Eur švietimo pagalbos kokybės užtikrinimui (2021 m. – 0 Eur; 2022 m. - 2024 m. – po 19 383 tūkst. Eur - naujų specialistų pritraukimui į ugdymo įstaigas, pareigybių patrauklumo didinimui ir kt.).

Nauda: labiau prieinamas ir atviras švietimas visiems vaikams, kurie be apribojimų galės rinktis, kokioje ugdymo įstaigoje norės mokytis; geresnės ugdymo sąlygos ir teisė į kokybišką švietimą, dėl ko gerės ne tik neįgaliųjų, SUP turinčių, bet ir visų vaikų pasiekimai; neįgalieji ir SUP turintys mokiniai įgis geresnį išsilavinimą; bus įgyvendintos Konvencijos nuostatos ir kt.

Tikimasi, kad 2025 m. specialiose ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklose bus ugdoma ne daugiau kaip 0,3 proc. nuo visų mokinių (2020 m. – 1,14 proc.). 2025 m. ne mažiau kaip 80 proc. bendrosios paskirties mokyklų bus pritaikytos ugdyti SUP turinčius mokinius (2020 m. – 10 proc.), jeigu tam bus numatyti finansai reikiams specialistams, mokyklų infrastruktūrai. 2025 m. švietimo pagalbą gaus ne mažiau kaip 85 proc. besimokančiųjų nuo visų, kuriems nustatytas pagalbos poreikis. Augs mokinių pasiekimai, gebėjimai. 2025 m. atitinkančių bent 3 (iš 6) tarptautinio penkiolikmečių tyrimo PISA lygį dalis bus: skaitymo gebėjimų – 50 proc. (2018 m. – 47,9 proc.); matematinio raštingumo – 50 proc. (2018 m. – 48,2 proc.); gamtamokslinio raštingumo – 50 proc. (2018 m. – 45,6 proc.).

Atsižvelgiant į Vyriausybės posėdžio 2019-10-16 protokolu Nr. 31 suformuluotą pavedimą (pateikti Vyriausybei pasiūlymus dėl švietimo pagalbos, kaip savarankiškosios ar valstybės deleguotos savivaldybės funkcijos), Ministerija šio įstatymo kontekste taip pat įvertino švietimo pagalbos, kaip valstybės deleguotos savivaldybės funkcijos, perdavimą, ir tam nepritaria (argumentai pateikti lydraštyje).

Derinimas. Projektas derintas su Finansų ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Teisingumo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Susisiekimo ministerija, Lietuvos savivaldybių asociacija, Lietuvos negalios organizacijų forumu, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, svarstytas 2020-05-18 neformaliame ministrų pasitarime, 2020-05-19 tarpinstituciniame pasitarime ir patikslintas pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės ir Socialinės politikos grupių pastabas.

Atitiktis Vyriausybės programai. Projektas susijęs su Vyriausybės programos nuostatomis dėl visiems prieinamo kokybiško švietimo (127.1. sukursime lygiavertes ankstyvojo ir bendrojo ugdymo sąlygas, įskaitant neformalųjį ugdymą...>, atsižvelgę į specifinius vietos bendruomenės ir besimokančiųjų poreikius. Pritaikysime ugdymo programas skirtingiems lavinimo poreikiams tenkinti, užtikrindami lygias galimybes ir prieinamumą skirtingoms socialinėms grupėms (dvikalbiams, kitakalbiams, turintiems negalią arba specialiųjų poreikių vaikams...> ir kt.).

Dalykinio vertinimo išvada. Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupė pastabų neturi. Siūlytina Projektą svarstyti Vyriausybės posėdžio B dalyje

Socialinės politikos grupės patarėja

Aistė Zedelytė-Kaminskė

tel. 8 706 63 741, el.p. aiste.zedelyte@lr.lt